

Káli Péter (ELTE): Háromtagú infinitívusos szerkezetek optimalitáselméleti szemszögből

Előadásom során olyan háromtagú infinitívusos szerkezetekkel foglalkozom, amelyek esetében a német nyelvtan bizonyos szabályai ellentmondásba kerülnek egymással (ld. (1)). A téma relevanciáját, valamint aktualitását tekintve elmondható, hogy noha Gunnar Bech, dán nyelvész 1963-ban íródott tanulmányában kijelentette, sikerült megtalálnia a lehető legjobb és egyben egyetlen megoldást a problémára (1c), az elmúlt évtizedben újabb tanulmányok jelentek meg, melyek új érdekes kérdéseket vetettek fel a témával kapcsolatban.

- (1)   a. *Ich glaube es tun können zu haben.
          b. *Ich glaube es zu haben tun können.
          c. Ich glaube es haben tun zu können.

(Bech 1963: 296)

Az egyik első és talán legfontosabb ilyen tanulmány Ralf Vogel nevéhez fűződik, aki arra hívta fel a figyelmet, hogy akad egy alternatív variáns (2), amely az általa elvégzett empirikus vizsgálatok adatai alapján jóval használatosabb, mint a Bech által választott megoldási javaslat, annak ellenére, hogy ezen szerkezet látszólag ellent mond minden rávonatkozó morfológiai szabálynak.

- (2)   Er bedauert, es nicht verhindert haben zu können.

(Vogel 2009: 308)

Ami a grammatikaelméleti oldalt illeti, az említett tanulmányokban érdekes teóriák olvashatók azzal kapcsolatban, hogy érdemes-e integrálni a „Skandalkonstruktion”-t (ahogyan Vogel a szerkezetet találóan nevezi) és alternatíváit a grammatikai rendszerbe, és ha igen, hogyan. Előadásom során Ralf Vogel elemzéséből kiindulva a téma optimalitáselméleti megközelítését mutatom be. Elsőként röviden ismertetem az optimalitáselmélet alapfeltevéseit, ezt követően bemutatom Vogel analízisét, majd kitérek egy általam elvégzett korpuszkutatás, valamint kérdőíves felmérés előzetes eredményére. Előbbi empirikus vizsgálatom célja az volt, hogy kiderítsem, akadnak-e további alternatív variánsok, melyeket az eddigi szerzők nem vettek figyelembe, illetve hogy leellenőrizzem, jogosak-e a „Skandalkonstruktion”-nal szemben feltételezett

korlátozások. A vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy bizony léteznek további (olykor meglepően érdekes) alternatívák (ld. (3)), illetve hogy a „Skandalkonstruktion”-nal szemben feltételezett restriktívok egy részének validitása alapvetően megkérdőjelezhető (ld. (4)).

- (3) a. Dem Mann wird vorgeworfen, sich von Zulieferern *bestechen lassen zu haben*.
(Braunschweiger Zeitung, 14.09.2007)
- b. Ihr Präsident ist angeklagt, [...] sich in den Urlaub *eingeladen lassen zu haben*.
(Spiegel-Online, 20.02.2012)
- (4) a. [Unbedingt hatte man in Essen wieder aufsteigen wollen.] Dies ist nun gelungen, ohne dafür auch nur einmal in die Halle *gekommen sein zu müssen*.
(WAZ, 05.07.2021)
- b. Das Versagen liegt darin, es überhaupt so weit *gekommen haben zu lassen*.
(Finanz und Wirtschaft, 26.11.2008)

Ezen szerkezetek, valamint tendenciák a jövőben további empirikus vizsgálatok és tanulmányok tárgyát kell hogy képezzék. Annál is inkább, mivel második empirikus vizsgálatom, melyben eddig 41 regionális és überregionális újságnál dolgozó újságíró vett részt, és melynek célja az volt, hogy az említett eredményeket igazolja, helyenként eltérést mutat a korpuszból kinyert adatokkal szemben.

Irodalom

- Bech, Gunnar. 1963. Grammaticische Gesetze im Widerspruch. *Lingua* 12, 291-299.
- Haider, Hubert. 2011. Grammaticische Illusionen – Lokal wohlgeformt – global deviant. *Zeitschrift für Sprachwissenschaft* 30, 223-257.
- Müller, Gereon. 2000. *Elemente der optimalitätstheoretischen Syntax*. Tübingen: Stauffenburg.
- Reis, Marga. 2017. Grammaticische Variation und realistische Grammatik. In: Marek Konopka & Angelika Wöllstein (eds.), *Grammaticische Variation. Empirische Zugänge und theoretische Modellierung*, 255-282. Berlin, Boston: De Gruyter.
- Salzmann, Martin. 2019. Displaced Morphology in German verb clusters. An argument for post-syntactic morphology. *The Journal of Comparative Germanic Linguistics* 22, 1-53.

- Schmid, Tanja. 2000. Die Ersatzinfinitivkonstruktion im Deutschen. *Linguistische Berichte* 183, 325-351.
- Vogel, Ralf. 2009. Skandal im Verbkomplex: Betrachtungen zur scheinbar inkorrekten Morphologie in infiniten Verbkomplexen des Deutschen. *Zeitschrift für Sprachwissenschaft* 28, 307-346.
- Wurmbrand, Susi. 2010. *Parasitic morphology in Germanic: Consequences for the theory of feature checking*. Manuskript, University of Connecticut.
- Wurmbrand, Susi. 2012. Parasitic participles in Germanic: Evidence for the theory of verb clusters. *Taal & Tongval* 6, 129–156.